

85

SPARTACUS.

MAANDSCHRIFT

voor de

Revolutionnaire Socialistische
Arbeidersbeweging.

April 1945.

Uitgegeven door de Communistenbond
"SPARTACUS".

Minimumprijs

f1. 0,25.

B^s

I N H O U D

13 APRIL 1942..... Pag. 1.

BESCHOUWINGEN OVER DE SITUATIE:

I. Kapitaal en winst..... Pag. 7.

II. De arbeidersklasse en
de perspectieven van
haar strijd Pag. 20.

OVER DEMOCRATIE Pag. 33.

B^s

- 1 -

13 April 1942.

Machtigen !
Hier, nog half duiz'lend
Van Uw slagen,
Hier staan wij weder
En verheffen ons weder tegen U.

Met al Uw macht
Hebt Ge niet gewonnen.
De wrede kogels
Van Uw veilig geschut
Troffen, doorboorden
Onze vane', onze harten
En velden ons.

Maar ziet: daar omstaat
Een klomp moedige mannen
De vaan, de gehavende
De dóór- en doorboorde
D'aan flarden-geschotene
Opnieuw

.....

Met al Uw macht
Hebt Ge niet gewonnen:
Hier staan wij weder
Ongebroke', onberouwvol,
Als eertijds, als immer,
En trotséren U.

Uit: "Moderne Prometheus",
van Henr. Roland Holst.

Nu drie jaren geleden verkeerde de kleine revolutionaire socialistische beweging in het bezette Nederland in een toestand van verwarring en ontmoediging. Angst en zorg beheersten de overgeblevenen, nadat de fascistische bloedhonden hun drijfjachten tegen de Spartacus-beweging hadden voltooid en in de maand Maart een aantal kameraden hadden opgevangen, over wier lot het Kriegsgericht op korte termijn vonnis zou vellen.

13 April werd dat vonnis, de doodstraf, over een achttal kameraden reeds voltrokken. Het was één van de eerste massale politieke moorden met een zgn. rechterlijke uitspraak, die het fascisme in dit land deed voltrekken.

Het kan niet anders dan bijdragen tot opheldering over de vraag: waar de meest onverzoenlijke, de meest consequente vijand van het fascisme moet worden gezocht;

de vraag: waar het fascisme meende, dat het marxisme moest worden getroffen;

de vraag; hoe het naakte kapitalisme meende de arbeidersklasse tot onmacht te kunnen doemen;

dat het fascisme juist die kleine, rond het Spartacus-geschrift geschaarde, die kleine, ook vaak van reformistische en van officieel-communistische (stalinistische) kant zo smadelijk belasterde, die ondanks alles en vrijwel alleen aan internationalisme en klassenstrijd trouw gebleven schare, het eerst en zo zwaar treffen moest.

De namen der toen gevallen roepen wij ons in het geheugen terug.

Barten, Dolleman, Edel, Gerritsen, Koeslag, Menist, Schriefer en Sneevliet.

-- --

Na drie jaren, op het tijdstip, dat de fascistische bezetting en uitbuiting ieder ogenblik eindigen kan en de Westerse imperialisten hun uitbuitingspolitiek daarvoor in de plaats kunnen stellen, herdenken wij onze offers.

Wij herdenken "de acht" en met hen al die anderen, die, vóór en ná, de dood, vaak de marteldood, vonden in gevangenissen en concentratiekampen. Daarbij gaan natuurlijk onze gedachten ook uit naar de enkele dappere mannen en vrouwen die thans nog in de boeien van het fascisme de zware ongelijke strijd tegen bestialiteit en dood hebben te voeren.

Maar ook, na drie jaren mogen wij vaststellen, dat de offers niet tevergeefs zijn gebracht. Wij toch zijn er ons van bewust, dat dank zij de activiteit van die kleine voorhoeden hier en daar en overal, door geheel Europa het ontwakken van de mishandelden, misbruikten en uitgebuiten langzaam aan plaats vindt. En het stemt ons tot grote voldoening te mogen vaststellen, dat ook in dit, het eigen land, het marxisme en de arbeidersbeweging niet vernietigd konden worden.

Geleidelijk aan werden de verbroken contacten hersteld, werd het verbroken vertrouwen hersteld en maakten angst en zorg plaats voor vastberadenheid en overtuigd voorwaarts gaan

-- --

Overtuigd voorwaarts gaan... in tweeërlei opzicht.

Het marxisme erkent geen eeuwige natuurwetten en maatschappelijke wetten; geen wetten van Meden en Perzen.

De marxist weet, dat in een zich in tegenstel-

lingen ontwikkelend maatschappelijk leven, ook de verhoudingen binnen het raam van het huidige kapitalisme zelf, aan veranderingen onderworpen zijn en dat hieruit voortvloeit, dat stellingname van de arbeidersbeweging in het verleden, telkehmale opnieuw moet worden onderzocht, om uit te maken, of zij ten volle juist was en of zij nog voldoet aan de nieuwe verhoudingen.

De nederlagen van de arbeidersklasse uit het jongste verleden waren voor de werkelijke marxisten reeds voldoende aanleiding te streven naar nieuwe oriëntatie en zo moest het gebeuren, dat in de vroegere centrale leiding van de Spartacus-formatie, ja zelfs reeds in de vroegere R.S.A.P., politieke kwesties opnieuw voor heronderzoek werden opgeworpen.

Wij denken hierbij aan de als "Russische methoden" gekwalificeerde wegen en middelen, die Trotzki en zijn naaste aanhangers gebruikten om principieel en organisatorisch tot een nieuwe internationale te komen. Aan de ook in verband daarmee opgeworpen vraag, of toch het verworingsproces van de Russische revolutie niet ook ten dele is toe te schrijven aan fouten, die bij Lenin en in het Leninisme schuilden. Wij herinneren aan de artikelen in het vroegere R.S.A.P.-maandschrift "De Rode October" over Rosa Luxemburgs beschouwingen en critiek inzake partij- en radicaal-democratie en de in Rusland gevolgde lijn. Aan de door het congres aan de orde gestelde vraag inzake de dictatuur van het proletariaat.

Maar vooral moeten wij hierbij denken aan het steeds meer op de voorgrond komen van de vraag, hoe de Spartacus-formatie zich uit haar vroegere isolement zou moeten loswerken en die andere kwestie, die verband hield met vraagstukken over de rol en de betekenis van de vakbeweging, de kwestie van de spontane massa-actie.

De vóór-oorlogse pogingen inzake de comité's voor Strijd en Solidariteit wezen in de nieuwe richting. Het feit, dat de vroegere centrale leiding aan de samensteller van onze belangrijkste brochures van de laatste tijd reeds verzocht had een geschrift samen te stellen over de grondbeginselen waaraan een nieuwe partij-formering zou hebben te voldoen, wijzen er eveneens op, dat reeds door haar de noodzakelijkheid van heroriëntering werd gevoeld.

Het is op al deze punten, dus toen reeds bij de vroegere leidingen als vraagpunten aan den dag tredende, dat wij in de afgelopen drie jaren overtuigd voorwaarts zijn gegaan met onze marxistische onderzoekingen en dat wij gaandeweg duidelijker stellingen hebben betrokken, al weten wij, dat ons - en vanzelfsprekend - blijvend nog steeds veel arbeid wacht. Onze brochures "De Perspectieven" en "De strijd om de macht" zijn de bewijzen van die marxistische opheldering.

Ja, en ook, wij zijn overtuigd voorwaarts gegaan op de weg van politieke activiteit en organisatie in de geest van internationalisme en klasenstrijd. Wij hebben verder gebouwd aan een nieuwe arbeidersbeweging. Onze politieke organisatie werd opnieuw opgetrokken en oude en nieuwe kameraden vonden de weg tot elkaar, zodat wij nu met trots mogen spreken van de Communistenbond "Spartacus", als voorloopster van de nieuwe internationale communistische partij. Wij bezitten een maandschrift, dat de herrijzenis van het marxisme uit een gaandeweg onvruchtbaar, onmarxistisch dogmatisme symboliseert. De verbindingen met het arbeidersleven, in het bijzonder het bedrijfsleven, versterken zich. Het marxisme leeft. Het leeft bij ons en door ons!

Na drie jaren herdenken wij onze kameraden, met weemoed en dank. Hoe gaarne hadden wij hun, die ons zo vaak en dapper zijn voorgegaan, deelgenoot gezien van wat is en komen gaat. Wij weten hun dank verschuldigd. Want, wij zijn er ten diepste van overtuigd, dat zij allen: van den geschoolden, modernen vakman tot den eenvoudigen, bonkigen plattelandsarbeider; van den fijnzinnigen, zichzelf intellectueel-gevormden proletariër tot den vertrouwen-wekkenden, kameraadschappelijke propagandist; van den tot alle moeiten bereiden thuiswerkenden verzorger onzer geschriften tot den reizenden verkondiger onzer gedachten; van den jongen, bezeten colporteur tot den fanatieken, nimmer-rustenden, immer wekkenden en aanklagenden politieken leider; dat zij allen in dit kleine, kleinburgerlijke land het hunne ertoe hebben bijgedragen, dat het marxisme, dat de arbeidersbeweging, ook hier niet onderging.

Zoals zij ons vóórgingen, zetten wij, ook nog slechts op bescheiden wijze, dit werk voort; wijzen wij het proletariaat de weg uit de kapitalistische chaos en ellende, door internationalisme en klassenstrijd, de weg naar de sociale revolutie.

Het marxisme en de arbeidersbeweging zijn niet te vernietigen, want zij zijn wetenschap en daad van de klasse, die historisch geroepen is welvaart en beschaving op te voeren tot ongekende hoogten, juist nu de ondergang en de barbarij ons dagelijks lot schijnen te zijn.

Dat geeft de waarde aan ons eigen leven.

Dat doet ons onze doden in dankbare herinnering herdenken.

-- --

BESCHOUWINGEN OVER DE SITUATIE:

I. Kapitaal en winst.

Het marxistisch onderzoek van de kapitalistische bewegingswetten heeft ons geleerd, dat de winst het fundamentele motief van de kapitalistische productie is. In het kamp van de bezitlozen wordt deze stelling zo algemeen erkend, dat velen haar eigenlijke betekenis en strekking zich niet meer duidelijk maken. Hoe is het mogelijk, zo moeten wij ons afvragen, dat het doel van de gehele maatschappelijke productie het bereiken van een resultaat is, waaraan slechts een klein en inderdaad steeds kleiner wordend gedeelte van de maatschappij geïnteresseerd is?

Deze vraag en het antwoord daarop zijn van de meest actuele betekenis. De structurele veranderingen, die wij in onze vroegere beschouwingen behandelden, kunnen nml. aan het centrale probleem: de verhouding tussen kapitaal en winst, niet zijn voorbijgegaan, zonder ook hierin tot een belangrijke verandering van het proces geleid te hebben.

De oriëntering van de maatschappelijke productie-energie in de richting van de productie van winst werd door het feit veroorzaakt, dat de overgrote meerderheid van de mensen en binnen deze meerderheid de hele proletarische klasse geen eigendom van de productiemiddelen bezitter. In het door dit feit bepaalde stelsel van de maatschappelijke verhoudingen kan alleen diegene over het werkproduct beschikken, die op grond van zijn eigendomsrecht ook over de productiemiddelen beschikken kan. En dit is in verreweg de meeste en in alle voor het leven van de moderne maatschappij beslissende gevallen niet diegene, die door het werk van zijn handen of van zijn

hersenen aan het ontstaan van de waarden meewerkt. Geen industrie-arbeider kan over de productiemiddelen, die zijn werk in beweging zetten, en over het product, dat door zijn werk alleen ontstaat, beschikken. Slechts een gedeelte van de door hem voortgebrachte waarde wordt hem als compensatie voor het verkopen van zijn werkkraft aan de eigenaar of eigenaars van de productiemiddelen aangeboden. Deze compensatie droeg en draagt nog vaak de vorm van een geldloon. In de laatste tijd begint men dit geldloon te vervangen door compensatie in natura en zakgeld, naarmate de "vrije" arbeid plaats maakt voor de gemilitariseerde arbeid.

De uitbuiting van de menselijke arbeid, berustende op de beschikkingsmacht van de kapitalistische bezitters over de productiemiddelen, beheerst alle maatschappelijke verhoudingen, dus ook diegenen, die nog niet, wat betreft hun uiterlijke eigendoms- en arbeidsvoorwaarden, het cachet van de eigenlijke kapitalistische orde dragen. De zgn. hoofdarbeider, de technicus, de scheikundige, de geleerde, zij allen werken nog onder uiterlijke voorwaarden, die zich van die onderscheiden, waaronder het proletariaat werken moet. Zij ontvangen in plaats van het loon een salaris of een honorarium, vaak belangrijk hoger dan de aan de werkers aangeboden compensatie. Zij staan ook niet in dagloon, maar worden maandelijks betaald. Hun recht op betaalde vacantie staat buiten iedere discussie. Meestal komen zij zelf uit de burgerlijke klasse voort en worden steeds of in de meeste gevallen door de werkgevers als maatschappelijk gelijkgestelden beschouwd en overeenkomstig behandeld. Hun levensgewoonten en dus hun zienswijze maken hen tot bondgenoten van de bezittende klasse. Maar in principe zijn ook zij opgenomen in het grote leger

van de maatschappelijk machtelozen. Met de mechanisering van het arbeidsproces ondergaat ook de hoofdarbeid de technische en maatschappelijke uniformiteit, die voor de jongste phase van de kapitalistisch geleide arbeid karakteristiek is.

Ook de nog bestaande resten van het zelfstandig werkende kleinburgerdom, van de boeren en handwerkers, zijn slechts uiterlijk nog in staat, over hun producten zelf te beschikken. En tijdens de oorlog is zelfs dit niet meer het geval. Zij moeten hun producten tegen vastgestelde prijzen afleveren. De boer doet dit vaak niet en voelt deze dwang als een schending van zijn natuurlijk recht aan. Maar de dwang is er, de centrale beschikking van het kapitaal over de producten van alle, ook van de formeel nog zelfstandige producenten wordt met alle middelen doorgezet. Wie zich hieraan tracht te onttrekken, wordt tot rechtsbreker en zwaar gestraft.

Slechts een klein gedeelte van de maatschappij heeft een persoonlijk belang bij het motief van de kapitalistische productie, bij de winst. Maar, zo zou men kunnen tegenwerpen, ook het product van de kapitalistisch uitgebuite arbeid is nuttig. Kleren en schoenen worden gedragen, in de huizen wonen mensen, de levensmiddelen worden gebruikt. Mensen en goederen worden door de verkeersmiddelen vervoerd. Bijna alle werkproducten hebben een nuttige betekenis zelfs in de meest letterlijke zin van het woord en zij zijn allen nuttig in de meest uitgebreide zin van het woord. Hier komen wij de diepste tegenstelling binnen het kader van de kapitalistische warenproductie en van de op haar berustende maatschappelijke orde, tegen. Haar doel is de productie van winst. Winst betekent meerwaarde, dus het gedeelte van de door werkkraft voortgebrachte waarde, waarvoor de bezitloze producent niet in

de vorm van loon of op andere manier een vergoeding ontvangt. Maar waarde en meerwaarde zijn stoffelijk gebonden aan goederen of diensten. Waarde moet worden gedragen door iets, waarvan de mensen gebruik kunnen maken, wat een behoefte kan bevredigen. Want pas door het overdragen van het product aan de consumptie, pas in de sfeer van de distributie, pas door de reproductie wordt aan het kapitaal de mogelijkheid geboden de door de arbeidskracht voortgebrachte meerwaarde in de vorm van winst te realiseren en aan het opnieuw in de productie bestede kapitaal toe te voegen.

Het is het onoplosbare, als men zo zeggen wil, tragische conflict van de kapitalistische maatschappij, dat zij haar fundamenteel motief, de productie van winst, niet volgen kan, zonder tegelijkertijd haar geweldige productie-energieën in de productie van nuttige goederen te besteden. Deze tegenstelling doemt ieder kapitalistisch experiment van een economie volgens plan tot mislukking. Deze tegenstelling, die met de tegenstelling tussen arbeid en kapitaal overeenstemt, is de ongeneeslijke ziekte van het kapitalisme. Deze ziekte is ongeneeslijk, maar alleen dan dodelijk, wanneer de arbeidersklasse tot het bewustzijn van haar positie ontwaakt. In deze tegenstelling produceert de maatschappij haar eigen ontbinding. Zij produceert de honger bij volle schuren en magazijnen, zij produceert de ondergang van de mensen, wier voedings- en geneesmiddelen zij produceert. Zij kan niet anders.

In het productieproces zelf en niet, gelijk de burgerlijke economie meestal veronderstelde, in de sfeer van de distributie ontstaan de kapitalistische crisissen en ontstond ook de algemene crisis van het kapitalistische systeem. En waarom? Omdat de warenproductie op kapita-

listische grondslag gedwongen is, niet de menselijke behoeften, maar de rentabiliteit van het belegde kapitaal, met andere woorden dus: prijs en winst als maatstaf van de productieomvang te beschouwen. De geproduceerde waren moeten weliswaar, zoals wij reeds opmerkten, tevens nuttige goederen zijn. Zij moeten aan een maatschappelijke behoefte beantwoorden. Als de waren niet aan een maatschappelijke behoefte zouden beantwoorden, als zij niet ook "nuttige" goederen waren, dan zou van begin af de kringloop van productie en reproductie gestoord zijn. En deze storing zou een onoverwinlijke hindernis zijn, om het doel van de kapitalistische productie: het maken van winst te bereiken. Daarom produceert het kapitalisme in zijn waren ook tevens nuttige goederen.

Aard en omvang van de productie verkrijgen in het kapitalisme hun betekenis in het maken van winst. De bezitters van de productiemiddelen vragen zich niet af, of en in welke omvang zij aan de behoeften van de mensen kunnen voldoen, maar of en in welke omvang de aanwezige behoeften de mogelijkheid bieden tot het maken van winst. Het kapitalisme kan met een nog zo dringende behoefte, waarvan de bevrediging geen winst zou opleveren, geen rekening houden. Wij kunnen dit door talrijke voorbeelden verduidelijken. Nederland bv. heeft een vochtig en meestal koud klimaat. Dus hebben alle mensen de behoefte, in solide gebouwde en tochtvrije huizen te wonen en hun woningen tijdens een groot gedeelte van het jaar te kunnen verwarmen. Maar ondanks de zgn. grote welvaart werd aan deze behoefte in geen enkel opzicht beantwoord. De meeste huizen zijn slecht gebouwd, hebben geen centrale verwarming, in de meeste gevallen niet eens een behoorlijke wasgelegenheid. De reden van dit gebrek is uitsluitend in de winstcalculatie van de bouwindustrie te vinden. Of een ander voorbeeld: op

geen enkel gebied is de moderne techniek in de praktijk zo weinig toegepast als in de particuliere huishouding. Er bestaan allang elektrische schilmmachines voor aardappelen, elektrische was-afwas- en droogmachines en derg. Maar de industrie produceert deze apparaten uitsluitend voor hotels, grote passagierschepen, enz. Voor de particuliere huishouding zou het niet "lonend" zijn. En toch zouden de mensen een dergelijk comfort als een grote verlichting aanvoelen. Het aantal voorbeelden zou willekeurig kunnen worden vergroot. De mensen wensen goede en aardige fabrieken. Hiervoor staan grondstoffen en productie-installaties in overvloed ter beschikking. Maar hetgeen de massale confectie op de markt aanbiedt, is bijna steeds van minderwaardige kwaliteit en bovendien ook nog lelijk.

Het kapitaal moet winst maken. Dit is geen willekeur, maar een wet. Ma wat is eigenlijk winst? Wij kunnen het begrip winst zeer eenvoudig duidelijk maken door te zeggen, dat winst het gedeelte van de prijs is, dat de kostprijs overschrijft. Maar deze verklaring is zeker niet voldoende, want zij zegt niets over het ontstaan van de winst. En waar ontstaat de winst? De burgerlijke economie beweert, dat de winst in de warenruil, in de handel, op de markt ontstaat. In werkelijkheid echter ontstaat de winst in de productie, want de winst is niets anders als de monetaire uitdrukking van de meerwaarde (monetaire uitdrukking betekent uitdrukking in geld), gelijk de prijs de monetaire uitdrukking van de waarde is. Vraag en aanbod, waarin de burgerlijke pseudowetenschap de reden voor het ontstaan van prijs en winst ziet, zijn slechts van invloed, naarmate zij -- bij verhoogde vraag -- de op de markt bereikte prijs boven de waarde verhogen en -- bij verminderde vraag -- beneden de waarde drukken kunnen.

Maar zelfs dit is niet helemaal juist. Want de verhoging of vermindering van de prijs tegenover de waarde is slechts schijnbaar. In werkelijkheid stemt een dergelijke verhoging of vermindering met een verandering van de waarde zelf overeen. Met andere woorden: wanneer de betaalde prijs "beneden of boven de waarde" ligt, dan betekent dit, dat in het productieproces zelf een verandering heeft plaats gevonden. De voor de productie van de betreffende waren maatschappelijk gemiddeld vereiste werktijd is dan of verminderd of verlengd. In het eerste geval ontvangt de kapitalist een profijt, dat beneden, in het tweede geval boven de door de arbeiders geproduceerde meerwaarde ligt.

De jacht naar een verhoogde winst is dus in werkelijkheid niets anders als de voortdurende verhoging van de uit het productieproces voortkomende waarde. En deze verhoging van meerwaarde is niets anders als de verhoging van de uitbuitingsgraad van de arbeid. Hoe korter de tijd, waarin de arbeiders "hun loon verdienen", d.w.z. de waarde produceren, die met de waarde van hun levensmiddelen in de meest uitgebreide zin van het woord overeenstemt, des te groter kan het aantal arbeidsuren zijn, waarin zij slechts "voor den ondernemer werken", d.w.z. meerwaarde produceren. De ondernemer zal dus met alle macht ernaar streven, om of de werkdag te verlengen of het loon te korten, of -- in het geval van een wettelijk vastgestelde werkdag en van een wettelijk vastgesteld loon -- de productiviteit van de arbeid door verbetering van de productiemiddelen en verhoging van het arbeidstempo te vergroten. Aangezien alle ondernemers, die met elkaar concurreren, dit doen en op deze manier de productiviteit van de maatschappelijke arbeid algemeen vergroot wordt of, hetgeen hetzelfde is, de maatschappelijk gemiddeld vereiste arbeidstijd vermin-

derd wordt en dus de waarde van de betreffende waar daalt, kan de kapitalist slechts door voortdurende uitbreiding van de productie bij verscherpte uitbuiting van de arbeid "zijn rekening vinden". Uitbreiding van de productie betekent verhoging van het belegde kapitaal. Verhoging van het belegde kapitaal betekent wederom, dat het beginkapitaal middels de in het productieproces geproduceerde meerwaarde groeit.

Wij zien dus, dat in de eerste plaats de voet en de massa (de rate van de meerwaarde en de massa van de meerwaarde) groeien en zodoende ook de massa van de bereikte winst. Maar hier-tegenover staat, dat de winstvoet, dwz. de voor een bepaald kapitaal bereikte winst de tendentie vertoont, om te dalen. Een voorbeeld: Een schoenenfabriek is de exploitatie met 1.000.000 gulden begonnen. Deze 1.000.000 gulden zijn voor 60% in productiemiddelen (fabrieksgebouwen, machines, grondstoffen enz.) als constant kapitaal en voor 40% als arbeidslonen (variabel kapitaal belegd). De arbeiders werken 8 uren per dag. 4 uren lang moeten zij werken, teneinde de waarde van hun bestaansmiddelen, die hun in de vorm van loon uitgekeerd wordt, voort te brengen. De andere 4 uren produceren zij meerwaarde. De voet van meerwaarde is in dit geval 100%. Aan het einde van de eerste productieperiode is het kapitaal (afschrijvingen, belastingen, persoonlijke uitgaven van den ondernemer enz. ter vereenvoudiging buiten beschouwing gelaten) met de bereikte meerwaarde tot 1.400.000 gulden verhoogd. Veronderstellende, dat in dit geval winst en meerwaarde even groot zijn, stellen wij het volgende vast: voet van meerwaarde 100%, massa van meerwaarde 400.000 gulden, massa van winst tevens 400.000 gulden, winstvoet (de verhouding tussen meerwaarde en het totale belegde kapitaal) 40%.

De nieuwe productieperiode in ons voorbeeld begint met een verhoogd kapitaal van 1.400.000 gulden. De ondernemer moet tegen zijn concurrenten vechten, hij moet beter, vlugger en goedkoper waren produceren, hij moet trachten de hele markt te veroveren. Wat doet hij? Hij verbetert zijn machines, hij neemt meer grondstoffen in bewerking: zijn productiemiddelen, dus zijn constant kapitaal wordt verhoogd. Deze verhoging zal in ons voorbeeld 50% bedragen, dus van oorspronkelijk 600.000 op 900.000 gulden. Maar ook het aantal arbeiders wordt groter, ook al gebeurt dit niet in dezelfde omvang als bij de productiemiddelen, want de verbeterde machines zullen o.m. menselijke werkkraft besparen. Het variabele kapitaal dus, het loonkapitaal wordt niet met 50% maar slechts met 25% verhoogd, nml. van 400.000 op 500.000 gulden. Het totale kapitaal is nu 1.400.000 gulden en wel 900.000 constant en 500.000 variabel kapitaal. Aan het einde van de nieuwe productieperiode het volgende beeld: de arbeiders hebben wederom in 4 uren van de nog steeds 8 uren lange werkdag "hun loon verdiend". Tijdens de resterende 4 uren hebben zij meerwaarde geproduceerd. Terwijl de voet van meerwaarde dus wederom 100% is, is de massa van meerwaarde op 500.000 gestegen en tevens de winst-massa, omdat wij opnieuw ter vereenvoudiging waarde en prijs gelijk zetten. Aan het einde van de tweede productieperiode is het kapitaal tot 1.900.000 gulden gegroeid. Maar hoe groot is nu de winstvoet geweest, welke rente heeft het gehele kapitaal opgeleverd, aangezien de winst-massa vergroot is en de voet van meerwaarde even groot is gebleven? De winstvoet, de rente, die het totale kapitaal opgeleverd heeft, is gedaald. Terwijl ze in de eerste productieperiode 40% bedroeg (nml. meerwaarde gedeeld door constant plus variabel kapitaal of: 400.000 gedeeld door 1.000.000), ondergaat de winstvoet nu de

volgende verandering: meerwaarde gedeeld door constant plus variabel kapitaal, of 500.000 gedeeld door 1.400.000 of ca. 35,7 %. In ons voorbeeld is dus de winstvoet gedaald van 40 op 35,7 %, hoewel de winstmassa gestegen is en de voet van meerwaarde gelijk gebleven is. Zelfs wanneer de voet van meerwaarde nog iets zal zijn gestegen, dan zou het beeld in principe toch niet veranderd zijn. De winstvoet vertoont de tendentie om te dalen, ook al groeien de voet van meerwaarde en de winstmassa.

De verminderde rente is voor het kapitaal een verdere aanleiding, om naar een verdere verhoging van de winstmassa te streven. Dit kan slechts geschieden door verdere uitbreiding van de productie, dus door verdere accumulatie van kapitaal. Zodoende ontstaat, hetgeen het kapitalisme overproductie noemt en hetgeen in waarheid natuurlijk geen overproductie is. Het is niets anders als een verhoging van de productie ter verhoging van de winst, een vermeerdering van producten, die - tengevolge van de beperkte koopkracht van de mensen - niet meer voor lonende prijzen kunnen worden verkocht. En het resultaat: ook de winstmassa daalt, bedrijven worden gesloten, de arbeiders worden ontslagen, de crisis is begonnen. Maar de behoefte aan schoenen is geenszins verminderd. Nog steeds lopen miljoenen mensen zonder of zonder goede schoenen, een feit, dat vele kapitalisten van harte betreuren, maar onder de bestaande voorwaarden niet kunnen veranderen.

In de tijden, die de algemene crisis van het kapitalisme en het monopolie voorop gingen, kwam daardoor weer de ontspanning tot stand, dat geleidelijk de voor de ineensstorting gevormde voorraden geliquideerd en nieuwe markten door verbetering van het verkeer en door "vreed-

zame" of gewelddadige onderwerping van andere gebieden ontsloten werden. Een nieuwe kringloop begon.

Sinds het begin van de algemene crisis is deze vroeger als normaal beschouwde ontwikkeling meer en meer gestoord. De strijd van de monopolies tegen elkaar, de enorme verhoging van de productiekraft, het uitvallen van het gehele Russische staatsgebied als exploitatie-terrein van het westerse kapitalisme, de voortdurende landbouwcrisis, al deze factoren hebben het wesen van de algemene crisis bepaald en tot een verandering van de kapitalistische productiewijze geleid. De "vrije" arbeid wordt geleidelijk meer en meer door de arbeidsdienst vervangen en het geld als ruilmiddel treedt meer en meer op de achtergrond. En ook de verhouding tussen kapitaal en winst heeft een diepgaande verandering ondergaan. Welke weg ons onderzoek ook behandelt, wij komen steeds tot dezelfde conclusie.

Het kapitaal zelf heeft begrepen, dat van het vroegere, zgn. normale verloop van de crisis geen sprake meer kan zijn, evenmin als van de "normale" liquidering van de voorraden. Het kapitaal vernietigt producten en productiemiddelen.

Oorlog en oorlogseconomie zijn niet het laatste, maar het normale middel, dat de imperialisten toepassen teneinde de monopolistische beheersing van de productie en de markt te bereiken of te verdedigen.

De wanverhouding tussen het constante en het variabele kapitaal ondergaat eerst een graduele en tenslotte een principiële verandering. Vroeger groeide het variabele kapitaal slechts langzamer dan het constante, maar het groeide toch. Nu daalt het. Het daalt, omdat een steeds grotere sector van de maatschappelijke arbeid een

gemilitariseerde of zelfs militaire dienstverhouding moet aanvaarden, omdat het loon geleidelijk door de soldij verdrongen wordt. Maar het variabele kapitaal daalt ook, omdat een steeds groter gedeelte van het kapitaal verplaatst wordt naar de productie voor de vernietiging, naar de bewapening en naar de voor de bewapening noodzakelijke productiemiddelen. Het wordt aan de voortbrenging van levensmiddelen onttrokken, en naarmate de levensmiddelenproductie daalt, vermindert ook de compensatie, die de arbeid ontvangen kan, ook dié arbeid, die voor de bewapeningsindustrie moet worden gepresteerd.

De productie van levensmiddelen bezit niet meer de belangstelling van de kapitalisten. Dat betekent natuurlijk niet, dat het kapitaal nu reeds overal en heel algemeen de levensmiddelenproductie verlaten heeft. Wij constateren slechts de *t e n d e n t i e*. Deze tendentie heeft zich in Europa grotendeels kunnen doorzetten, terwijl zij in andere gebieden pas in haar beginstadium te herkennen is. Maar er is geen weg terug voor het kapitaal, ook niet daar, waar de omvang van de levensmiddelenproductie nog belangrijk groter is dan in de verwoeste oorlogsgebieden van het Europese continent.

Maar wat betekent het geleidelijk verlaten van de levensmiddelenproductie door het kapitaal in dit verband? Het betekent, dat het kapitaal zijn winst tracht te maken op een productiegebied, nml. dat van de bewapening in de meest uitgebreide zin van het woord, dat de normale kringloop van productie en reproductie, van productie van meerwaarde, van de realisering van de meerwaarde op de markt en van accumulatie niet mogelijk maakt. De staat moet de dividenden garanderen, onder zijn firma moet de centrale beschikking over de productiemiddelen en de ar-

beid uitgeoefend worden. En het productie-resultaat van een dergelijke gestoorde kringloop, aan welks einde niet de reproductie van het belegde kapitaal in de vroeger bekende omvang, maar grotendeels vernietigingsmiddelen in dienst van de kapitaalsdictatuur en van de oorlog staan, dit productie-resultaat sluit meestal iedere activiteit van de kapitalistisch "vrije" economie uit.

Het "vrije" streven naar winst, het "vrije" streven naar voortdurende verhoging van de winst-massa bij een dalende winstvoet wordt geleidelijk vervangen door de door de staat uitgeoefende controle over het gehele economische leven. De staat, dwz. het machtsorgaan van het kapitaal stelt uit de belastingcenten van de massa en uit de leningen het crediet voor de exploitatie van de productiemiddelen ter beschikking. Dit crediet omvat het gigantische complex van de productiemiddelen, het steeds bescheidener van de arbeidscompensatie en - in plaats van de vroeger gerealiseerde winstmassa - de noodzakelijke toeslag, die het kapitaal voor de verdere verbetering, rationalisering en uitbreiding van de productie eist. Het reformisme in zijn "geniale" visie noemt deze toestand economie volgens plan, en socialisme. Wij noemen hem de tot nu toe hoogste vorm van kapitalistische uitbuiting.

Wij gaan een stadium van de monopolistisch gegarandeerde winst tegemoet. In het "vrije" kapitalisme vertoonde de winstvoet een dalende tendentie. Deze periode wordt nu opgevolgd door de algemene crisis van het kapitalisme, waarin als resultaat van de structurele verandering van de productiewijze de winstmassa, naarmate de productie-energie naar de voortbrenging van vernietigingswerktuigen verplaatst wordt, onrealiseerbaar wordt. De "natuurlijke" winstmassa begint

onder te gaan ondanks en wegens de geweldig verhoogde uitbuiting van de militair gecommandeerde en gecompenseerde werkkraft. De vroegere verhouding tussen kapitaal en winst beweegt zich in een proces van principiële verandering. Maar de uitbuitings- en beschikkingsmacht is gehandhaafd, het arbeidsloze inkomen leeft onder de garantie van de staat en van de honger en de ondergang van de grote massa. Het winstplan van het kapitaal, door het reformisme geestdriftig toegejuicht als de "democratische" weg naar het socialisme, is het programma van het barbarisme. De arbeidersklasse moet kiezen tussen hem en het communisme.

II. De arbeidersklasse en de perspectieven van haar strijd.

Met het einde van de tweede wereldoorlog begint een nieuw tijdperk voor de strijd der arbeidersklasse. De strijd der arbeiders tegen hun patroon, die nog de directe eigenaar van het bedrijf was, behoort reeds lang tot het verleden. Als het in latere tijd nog tot strijd kwam, was de grote tegenstander de bond van ondernemers, waarachter meestal het naamloze kapitaal van meerdere grote kapitaalmaatschappijen stond. Een ongelijke strijd, die dan ook als regel door de vakverenigingen werd opgevangen en in onderhandelingen aan de groene tafel zijn einde vond. Maar ook dat gaat nu voor een aanzienlijk deel tot het verleden behoren. Het werk, dat ons als arbeiders in Nederland en ook elders nu wacht, is het werk van de wederopbouw en dat gaat van regeringsinstanties uit, ook al wordt het eigen-

lijke werk dikwijls in particuliere bedrijven, die daarbij worden ingeschakeld, verricht.

Hiermee hebben we als arbeiders in de toekomst te doen.

De regeringsinstanties van de wederopbouw zijn de zaakwaarnemers van het algemene kapitaalbelang en in het bijzonder van het Westerse monopoliekapitaal, dat langs deze weg hier zijn belangen gaat behartigen. Zij maken het monopolie van het kapitaal, dwz. het enige en uitsluitende beschikkingsrecht over alle takken van industrie en maatschappelijk leven tot werkelijkheid.

Het is duidelijk, dat de strijd der arbeiders hiertegen een ander karakter moet dragen dan de strijd tegen het particuliere kapitaal in het verleden. Immers, het monopolie over het industriele en maatschappelijk leven is alleen denkbaar als fascistisch bewind, al mag dit ook door uiterlijk democratische vormen versluierd zijn. Dwz. het sluit de werkelijke medezeggenschap of inmenging van arbeiderszijde bij voorbaat uit. De arbeidersklasse wordt machteloos gemaakt: staatsvakverenigingen, zoals het Nederlands Arbeids Front, worden opgericht, of de bestaande vakverenigingen worden zó aan het staatsapparaat gekoppeld, dat ze als zuivere regeringsinstanties werken. En hetzelfde geldt voor alle andere organisaties op maatschappelijk terrein. Ze worden "gelijkgeschakeld". Dwz. ze moeten meedoen met de politiek van het staatsapparaat, of ze worden verboden. Van een strijd der arbeiders, georganiseerd door vakverenigingen of van een politieke activiteit, die tegen het staatsapparaat is gericht, kan door de gelijkgeschakelde politieke partijen en dergelijke geen sprake zijn. De organisatie van de strijd der arbeiders moet daarom in

de toekomst bij voorbaat illegaal zijn.

De tegenstander in deze strijd is het kapitaalmonopolie over het hele maatschappelijk leven. In het dagelijks leven treedt dit monopolie ons tegemoet als de verschillende regeringsinstanties van de wederopbouw van industrie, handel, verkeer, landbouw, voedselvoorziening, politie, enz. Dit zijn niet alleen instanties in de zin van bureau, waar men zich kan vervoegen voor inlichtingen, of waar men met grieven kan komen. Het zijn (en als ze het nog niet zijn dan worden ze het zonder enige twijfel) hele organisaties, waarin de ambtenaren met alle machtsmiddelen zijn toegerust, waardoor de staat een bepaald gebied van het maatschappelijk leven beheert en beheerst. Het zijn de hoge commandoposten, waarmee het monopoliekapitaal de verschillende takken van het maatschappelijk leven commandeert.

Het werken der voedselvoorzieningsorganisatie onder de Duitse bezetting geeft hiervan het beste voorbeeld. De heren Douwes en Hirschfeld vertegenwoordigen hierin de hoge commandoposten bij de gratie van Seyss Inquart. Zij hebben het bevel over een organisatie, die letterlijk het leven van miljoenen der Nederlandse bevolking in handen houdt, Opgebouwd als Crisis Controle Dienst (C.C.D.) reeds jaren vóór de oorlog, beschikte deze over volledige gegevens betreffende de productie van landbouw en veeteelt, de verwerking in de zuivelindustrie en over de export. Toen reeds had deze dienst de bevoegdheid, aan de landbouwers voor te schrijven, wat ze moesten verbouwen en hoe groot de vee-stapel moest zijn. En bovenal: hij controleerde de prijzen en de markt. Deze C.C.D. werd onder

de Duitse bezetting met de voedselvoorziening belast. Hij kreeg door een reeks wettelijke verordeningen feitelijk de beschikking over de hele productie van landbouw en veeteelt en moest tegelijk de distributie van levensmiddelen voor de bevolking ter hand nemen.

Men vindt dit veelal heel gewoon: Het is oorlogstijd en men weet uit ondervinding, dat er dan een tekort aan levensmiddelen ontstaat. Dus moet er gerantsoeneerd worden. Het is ook heel gewoon -- de C.C.D. is gegroeid in de crisisjaren en had tot taak, de productie zo laag mogelijk en de prijzen zo hoog mogelijk te houden, om het kapitaal nog zoveel mogelijk aan zijn winst te helpen. Daarom zou hij in oorlogstijd niet omgekeerd kunnen werken -- dus zo laag mogelijke prijzen en een zo groot mogelijke productie, om op deze basis de distributie van levensmiddelen ter hand te nemen? De Duitse overheid had immers verboden de lonen en de prijzen te verhogen, omdat hij de arbeiders van het gehele land voor zijn oorlogsbehoeften wilde laten werken. En natuurlijk voor een zo laag mogelijke prijs. Het lijkt allemaal even gewoon. Het is of één of andere onderneming van baas verandert, het personeel ontvangt daarmee nieuwe orders en verder gaat het leven gewoon door.

En toch lijkt dit maar zo. In werkelijkheid heeft zich hier een ontwikkeling voltrokken, die zowel in het leven van de enkeling als in dat van de hele maatschappij diep ingrijpt. De landbouwers, de veeboeren, of wie ook als levensmiddelenproducent onder het toezicht van de C.C.D. moet werken of onder de voedselvoorziening, zij allen weten, dat zij hun vrijheid, hun hoeve of hun leven op het spel zetten, als ze de bevelen niet opvolgen. Zij allen zijn als voedselproducenten onderworpen aan het machtsapparaat

van de voedselvoorzieningsorganisaties. Hun vroegere vrijheid van handelen op een reeks van gebieden, en zeker ten opzichte van de verkoop van hun producten, zijn ze kwijt.

Wij laten hier buiten beschouwing, of dit wenselijk is of niet. We wijzen slechts op het feit, dat de bevelen van één kant komen. De heren Douwes en Hirschfeld hebben het zeggen - en boven hen natuurlijk de nieuwe bazen, aan wie zij moeten gehoorzamen - terwijl de boeren, in het algemeen de producenten, niets hebben in te brengen. Zij moeten alleen de bevelen uitvoeren, zoals dat volgens het fascisme ook behoort.

De machtsbevoegdheid van de voedselorganisatie is echter pas volledig op het gebied van de distributie. Iedere Nederlander van jong tot oud kreeg een stamkaart en vanaf 15 jaar een persoonsbewijs. Dit geeft hem recht op een rantsoen levensmiddelen, zoals dat door de hoge commandopost is vastgesteld. Weer vestigen wij de aandacht erop, dat alleen het centrale commando te beslissen heeft, hoe groot het rantsoen zal zijn en dat het zich daarbij heeft laten leiden door de belangen van de Duitse overheid, dus niet door het belang van de Nederlandse bevolking. Voldoende is het rantsoen nooit geweest, want eerst moest de verzorging van het bezettingsleger worden verzekerd en hetgeen daartoe nodig is, is willekeurig groot. Dan kwam de export naar Duitsland, waarvan de heren Douwes-Hirschfeld beweren, dat deze niet of nauwelijks van betekenis was. Voorzover wij kunnen beoordelen, hebben zij het rantsoen voor de Nederlandse bevolking echter zo laag mogelijk gehouden, om des te rijkelijker de weermacht en de export naar Duitsland te kunnen voorzien.

De nieuwe bazen bepalen echter niet alleen, hoe groot het rantsoen voor iedere enkeling zal

zijn. Zij bepalen tevens, of en onder welke voorwaarden hij het kan krijgen. Wie niet naar Duitsland wil, om daar in de wapenindustrie te gaan werken, of door andere oorzaken met de bezettende macht in conflict kwam, moest "onderduiken" en kreeg geen rantsoen. En als toppunt in deze machtsontplooiing werd het gehele Westen van het land tot hongergebied verklaard, toen in de Septemberdagen van 1944 de spoorwegstaking inzette, het fascistisch machtsapparaat gedeeltelijk op de vlucht ging, maar de nieuwe machtshebbers nog niet verschenen. Tot hongergebied verklaren betekende, dat het rantsoen daalde tot 800 gram brood en 1 kg. aardappelen in de week en niets meer. Men belette het transport van levensmiddelen uit de Oostelijke provincies naar het Westen en de weermacht nam de nog aanwezige voorraden voorzover die nog van belang waren. Zo bleven alleen hongerrantsoenen over en hiervoor moest het apparaat van de voedselorganisatie nog vechten met de honderdduizenden trekkers, die ieder voor zich trachtten, zich van levensmiddelen te voorzien. Boeren en zwarte handelaars maakten van deze gelegenheid gebruik, om een extra winstje binnen te halen.

Uit dit alles blijkt, dat de voedselvoorzieningsorganisatie niet alleen een apparaat is, om de distributie van de noodzakelijke levensmiddelen in oorlogstijd te waarborgen, maar nog veel meer een centraal machtsapparaat van hen, die erover commanderen. Zij is wel voedselvoorziening, maar alleen voor hen, die zich aan de machthebbers onderwerpen. Wie zich ertegen verzet, wordt van de verzorging met voedsel uitgesloten. Aangezien de voedselorganisatie principieel de beschikking over alle voedsel heeft, betekent dit feitelijk het veroordelen tot de hongerdoed.

We hebben dit voorbeeld van de voedselvoor-

zieningsorganisatie aangehaald in verband met de toekomst. We weten, wat deze organisatie is. We hebben haar in de vijf jaar, die achter ons liggen, zien groeien en we vonden het alles "gewoon" en vanzelfsprekend, omdat er nu eenmaal gedistribueerd moest worden. En voor de toekomst? We kunnen er verzekerd van zijn, dat deze organisatie, dus deze hoge commandopost over de levensmiddelenproductie en over het voedsel voor de bevolking, ook in de toekomst blijft. Voor de komende strijd van de arbeiders is dit van de grootste betekenis. Want als we bedenken, welke macht het monopoliekapitaal daarmee in handen heeft, dan zijn de vooruizichten van een strijd der arbeiders tegen het kapitaal in één woord: verpletterend. De oude strijd om de arbeidsvoorwaarden langs de weg van de vakverenigingen is ons daarmee volkomen uit de handen geslagen.

We hebben dit voorbeeld uit de oorlogsdagen niet alleen aangehaald, omdat iedereen hieraan zien kan, hoe zulk een centrale voedselorganisatie werkt. We hebben het ook naar voren gebracht, omdat we allemaal weten, op welke wijze strijd tegen deze macht over de bevolking is gevoerd. Toen het monopolie over de voedselvoorziening onder de Duitse bezetting gebruikt werd om de levensmiddelenkaarten van de onderduikers in te houden, werd op verschillende wijze getracht het voedselmonopolie te breken. Soms hielpen de onderduikers zichzelf: als ze rijk waren konden ze hun voedsel uit de zwarte handel betrekken; hadden ze de financiële middelen daar niet toe, dan wierpen ze zich vaak zelf op de zwarte handel en ondergingen alle demoraliserende gevolgen daarvan. Dit is een verzet tegen het monopolie, die met de arbeidersstrijd niets te maken heeft; het is het uithoekje van de kapitalistische wereld, dat nog niet aan het monopolie onderworpen

is. maar de strijd tegen het voedselmonopolie werd ook op andere wijze gevoerd. Dit trad vooral op de voorgrond, toen de uitzending van arbeiders naar Duitsland of naar bezette gebieden massale vormen aannam, waarmee echter ook het onderduiken tot massaal verschijnsel werd. Vooral toen vormden zich illegale groepen, die aanslagen op bevolkingsreg. ters uitvoerden en daardoor het registratie-apparaat gedeeltelijk buiten werking stelden. Want de praktijk leerde, waar het heersende apparaat zijn zwakke plekken had. Verder werden ook levensmiddelenkaarten door aanslagen op distributie-bureaux of op andere wijze verkregen en dezewerden dan aan de onderduikers ter beschikking gesteld. Zo ontstond in de loop van de tijd een wijdvertakte organisatie, die niet alleen gedeeltelijk de voedselvoorzieningsorganisatie uitschakelde, maar zelfs de voedselvoorziening voor de onderduikers regelrecht zelf ter hand nam, toen de officiële voedselorganisatie na de Septemberdagen van 1944 nagenoeg buiten werking gesteld was. De illegale organisaties wisten levensmiddelen machtig te worden, waar de "openbare dienst" machteloos bleek en ze deden deze aan de onderduikers uit.

Uit deze gehele gang van zaken valt voor ons voor de toekomst veel te leren, al moeten we de betekenis voor de klassenstrijd niet overschatten. Deze strijd tegen de voedselorganisatie van de Duitse staatsmacht en zijn Nederlandse helpers kon alleen op deze wijze gevoerd worden door de sympathie en de stille medewerking van nagenoeg de gehele bevolking. Grote kringen van de anti-Duits georiënteerde bourgeoisie en van de intellectuelen hebben deze strijd door geld en andere middelen gesteund. Hadden deze kringen zich van steun onthouden, dan had die strijd niet zulke afmetingen kunnen aannemen en niet zulk een succes kunnen hebben. In de toekomst is echter bij

een strijd tegen de commandoposten van de nieuwe staatsmacht, zoals die door de arbeiders gevoerd zal moeten worden, op deze steun niet te rekenen. Wel kan een goed deel van de intellectuelen voor deze strijd gewonnen worden, doch niet eerder, dan wanneer de arbeiders reeds een macht van betekenis in het maatschappelijk leven geworden zijn.

De voedselorganisatie van heden leert ons dus tegenover welk een verpletterende macht wij ons bevinden. De strijd ertegen in de afgelopen vijf jaren heeft ons geleerd, dat zulk een macht niet onaantastbaar is. Maar ten derde zien we uit de strijd tegen de centrale commandoposten dat het in de toekomst niet meer gaat om enkel een belangenstrijd van de arbeiders, het is veel meer. De strijd gaat zich nu richten tegen de verplettering van elk zelfstandig leven door de alles overheersende machtsorganisaties van het monopoliekapitaal, tegen ellende en nieuwe oorlog, dat is tegen ondergang in de barbaarsheid.

Zo baant de nieuwe strijd een weg naar een nieuw maatschappelijk leven. Het gaat hier niet in de eerste plaats om de arbeidsvoorwaarden, waaronder de massa's uitgebuit mogen worden. Het gaat hier om de beheersing van het levenslot door de massa's zelf. Dit moet ten eerste de strijdende massa's duidelijk voor ogen staan. Deze strijd moet gedragen worden door en de sympathie hebben van het grootste deel van de bevolking, of hij zal niet zijn. Daarom hebben de massa's aan de staatsorganisaties niets. Om de verpletterende machten te kunnen trotseren, hebben ze hun eigen revolutionaire organisatievormen nodig. Dan pas kunnen ze de nieuwe strijd als nieuwe levenswil in de maatschappij werpen. En eerst dan pas kunnen ze de grote meerderheid der bevolking aan hun kant krijgen.

-- --

De strijd tegen de centrale commandoposten van het kapitaal plooit zich vanuit het arbeidsleven. Schijnbaar gaat het vooral om de loon- en arbeidsvoorwaarden. En voorlopig zal dit inderdaad ook voor de meeste arbeiders zo zijn. Inderdaad gaat het hierbij, gewild of ongewild, om heel wat meer. Het gaat in werkelijkheid om de zelfbeschikking van het eigen levenslot. Als straks de arbeiders weer in de bedrijven gaan, of in werkverschaffingen, arbeidskampen, werklozes en dergelijke worden opgenomen, dan komen meteen de kwesties aan de orde over de loonen, de arbeidstijd, de levensmiddelenrantsoenen. Want wel was er onder de Duitse bezetting zgn. een loonstop en een prijsbeheersing, maar hierbij is niet eens de schijn opgehouden, dat het oude peil van 1940 gehandhaafd is. Het gaat dus om een geheel nieuwe regeling.

Hier moet meteen de zelfstandige politiek der arbeidersklasse inzetten. Op de plaats van de arbeid zelf moeten de arbeiders bijeen komen, hun eisen stellen en besluiten, op welke wijze ze kracht achter hun eisen kunnen zetten. Feitelijk is dit een bekende weg, die ook vóór de oorlog de juiste was. Ook toen voltrokken bijna alle bewegingen zich in de vorm van zelfstandige acties, waarbij de verschillende bedrijven tot één grote beweging verbonden moesten worden. Zo zal het ook in de toekomst zijn. Maar het was en is voorlopig nog te veel onbewuste handeling, een plotseling uitbarstende maatschappelijke explosie, die even snel wegzakt, als hij is opgekomen. Hier moet het inzicht doordringen, dat deze zelfstandige klassbeweging vanuit de bedrijven en werkplaatsen de nieuwe maatschappelijke macht vormt, waarin de arbeidende massa's de maatschappij kunnen beheersen. Blijft het alleen tot een actie, die er alleen op uit is, de zwaarte van de uitbuiting te verlichten, het bereiken van aanne-

melijker arbeidsvoorwaarden, dan gaat de beweging niet boven een belangenstrijd uit. Hij is dan gericht op een meer of minder goede plaats binnen het kapitalisme zelf.

Dergelijke bewegingen voeren echter in een doodlopend slop. De kapitalistische ordening onder het monopoliekapitalisme ziet er wezenlijk anders uit dan vóór de oorlog. Ze laat geen ruimte meer voor afzonderlijke afspraken tussen particuliere ondernemers en arbeiders en ruimt met de betrekkelijke vrijheid, om een eigen baas te zoeken op. Het is denkbaar, dat de centrale machtsorganisaties der bezittende klasse onder grote druk van **arbeidersmassa's concessies** zou doen ten opzichte van de arbeidsvoorwaarden. Maar dit tast niet in het minste haar beheersing van het maatschappelijk leven aan. Daarom mogen arbeidersacties niet hun einde vinden op het gebied der arbeidsvoorwaarden, maar moeten ze altijd uitmonden in een betwisten van het recht der centrale beschikking zelf. En waar het maar kan, moet het uitsluitende beschikkingsrecht van het kapitaal en zijn organisaties over productie en maatschappelijk leven daadwerkelijk doorbroken worden. Hier is de weg, die boven de bekrompen doelstelling der oude arbeidersbeweging (alleen belangenstrijd) uitgaat. Het gaat om het breken van de monopolie-macht, die de mensheid in een derde wereldoorlog dreigt te storten. Het gaat om de redding der mensheid van een ondergang in barbaarsheid.

Maar hierbij kan het niet blijven. De verdediging is goed, de aanval is veel beter, het zelfbeheer door de massa's in de plaats van het commando van het kapitaal is het beste. Het is niet voldoende het commando van het bureaucratisch apparaat te doorbreken, maar een nieuwe, niet-burecratische organisatie van productie en dis-

tributie moet er voor in de plaats komen. Hier zet de strijd in vele vormen in. Evenals bij de strijd der illegale verzetsgroepen tegen het voedselmonopolie der Duitse bezetting, zal ook tijdens de opbouw strijd tegen de terreur der voedselorganisatie gevoerd moeten worden. Als de rantsoenen voor strijdende arbeiders worden ingehouden, is het zaak te zorgen, dat zij ze toch krijgen. Worden de rantsoenen laag gehouden, en de productie van levensmiddelen beperkt, om des te meer arbeidskracht voor bewapening of voor de behoeften van de bezittende klasse vrij te maken, dan moeten de arbeiders opkomen met leuzen, die net het omgekeerde zijn van die van Hermann Göring: "Liever boter dan kanonnen". Zo moet dus niet alleen het commando der bezittende klasse over productie en maatschappij betwist worden, maar ook de politiek van het monopoliekapitaal moet worden gebroken en in zijn tegendeel verkeerd. De politiek der arbeidersklasse moet gericht zijn op het uitbreiden van alle voedsel-industrieën, van landbouw, veeteelt en visserij. Dat is ook de enige weg om de voedselschaarste op te heffen, want op een invoer uit het buitenland hoeft men op den duur niet te rekenen. Hieraan sluit de opbouw van textiel en kleding, van huis- en keukengereedschappen, van woningbouw, kortom: in de voorziening van de menselijke behoeften. Het is duidelijk, dat deze opbouw niet aan de fascistische organisaties van het monopoliekapitaal kan worden toevertrouwd. Ook zou het weinig zin hebben, de productie op te voeren als niet meteen aan de gehele bevolking het recht werd toegekend, de geproduceerde goederen te mogen gebruiken.

Daarom moet deze wederopbouw van de arbeiders uitgaan. En hij moet door de verenigde bedrijfs-personelen ter hand genomen worden. Voor de be-

bedrijfspersonelen is in de toekomst een grote taak weggelegd. Zij moeten de strijd tegen de fascistische onderdrukking organiseren, waar het kan, de bureaucratische beheersing door de hoge commandoposten doorbreken en de maatschappij rijp maken voor de overname der productie door de verenigde bedrijfspersonelen. En dat is geen program voor de verre toekomst, maar voor nu, voor de dagelijkse strijd.

Daarom gaat het er nu in de eerste plaats om, de revolutionaire arbeiders in illegale bedrijfskernen te verzamelen, om de propaganda voor deze nieuwe praktische politiek te voeren. De kerne moeten onderling tot een netwerk van organisatie verbonden worden, zodat afzonderlijke acties in bedrijven gemakkelijker tot grote klassebewegingen kunnen uitgroeien. Maar pas als alle actie en alle propaganda gericht is op ditzelfde doel, als elk verzet en elk daadwerkelijk ingruppen de macht van het monopoliekapitaal sloopt en een bouwsteen wordt voor de vernieuwde maatschappij van vrije en gelijke producenten, als de idee van het communisme radicaal wordt en een praktische vorm krijgt, dan pas neemt ze bezit van de harten en hoofden der massa's, dan wordt de idee tot dat geweld, waarmee de kapitalistische wereld wordt overwonnen. Daarom moet als samenvatting van alle acties en propaganda een plan voor de wederopbouw verschijnen, zoals de arbeidende massa's deze zien. Dit moet praktische voorstellen bevatten omtrent de verwerkelijking van de productie voor de behoeften en de distributie van de goederen op de grondslag van de daaraan bestede arbeidsuren. Dit plan kan niet aan het einde en als resultaat van de arbeidersacties staan, het moet eraan vooraf gaan. Zoals de propaganda voor de nieuwe strijdwijze niet anders is, als tot bewustzijn brengen, wat de massa's reeds hier en daar onbewust en ongeregeld

hebben gedaan, zo gaat het ook met het bewustmaken van het doel van iedere arbeidersstrijd. Dat is: de arbeiders moeten zich een voorstelling kunnen maken van de maatschappij, waarvoor ze strijden. Hun strijd wordt klassenstrijd, doordat hij bewust gevoerd wordt. Het plan van de wederopbouw door de arbeidersklasse en de verwerkelijking ervan wordt zo de samenvatting van de arbeiderspolitiek tijdens de wederopbouw.

----- O V E R D E M O C R A T I E . -----

Onlangs zei de heer Churchill, de grote verdediger van de democratie: "Een democraat is een goed vaderlander, die op de daarvoor aangegeven tijden naar de stembus gaat". Voor de heer Churchill mag dit zo zijn, maar hierin ligt toch wel een diepe geringschatting van de betekenis, die de democratie in de afgelopen 150 jaar heeft gehad. De democratie was in haar bloeiperiode veel meer dan het afgeven van een stembiljet, het was de alzijdige samenvatting van de maatschappelijke activiteit der burgerij in handel en bedrijf, in cultuur en wetenschap. Voor de doorvoering der democratie hebben in de loop der jaren tienduizenden hun goed en ook hun bloed geofferd.... en niet alleen een stembiljet afgegeven.

Nu de lucht weer overal vervuld raakt van het gebrul om grotere democratie, is het wel wenselijk, de inhoud nader te onderzoeken. Daarbij is het allereerst van belang, de verschillende merken van het artikel, dat onder zoveel rumoer aan de markt gebracht wordt, uit elkaar te houden. In hoofdzaak hebben we hier met drie merken te doen. Dat zijn dan de burgerlijke democratie,

de sociale democratie en daar komt in de laatste tijd de arbeidersdemocratie bij. Daarvan zullen we de burgerlijke democratie het eerst bespreken.

DE BURGERLIJKE
DEMOCRATIE.

De burgerlijke democratie, het woord zegt het al, was bij zijn ontstaan in de 18e en 19e eeuw een wapen van de burgerij, dus niet van de loonarbeiders, in haar strijd om macht in de maatschappij. Onder de burgerij moeten we dus de mensen verstaan, die geen baas of chef boven zich hadden, maar een onafhankelijke, zelfstandige plaats in de maatschappij innamen. Dat zijn dus de ondernemers van de grote en kleine bedrijven, de handelaars en winkeliers, de vrije beroepen, zoals schrijvers, schilders en andere kunstenaars en bijv. de artsen. Wij als loonarbeiders, behoren dus wel tot de bevolking van het land, maar niet tot de burgerij. Natuurlijk bestond er toen ook al wel een klasse van loonarbeiders, maar deze was nog te klein in aantal en vormde nog geen samenhangend geheel, zodat ze nog niet als maatschappelijke macht kon optreden en daarmee was ze vanzelf van de burgerlijke democratie uitgesloten.

De burgerlijke democratie is een product van de toen nog klein-burgerlijke maatschappij. Dat was in de tijd van de opkomst der industrie, de uitbreiding van handel en transport; de opkomst van de bezittende klasse. De bedrijven en bedrijfjes schoten toen als paddestoelen uit de grond, het transport per as en per schip nam op grote schaal toe, reparatiewerkplaatsen verreesen alom, de grote en kleine handel groeide en de nieuw-bouw in de steden was nauwelijks bij te houden. Een kortstichtige activiteit van honderdduizenden ondernemers en ondernemertjes doorstroomde de maatschappij. Deze ondernemers

waren krachtige persoonlijkheden, die met eigen kapitaal werkten en persoonlijk hun bedrijf leidden. De bloei van hun bedrijf was toen nog in grote mate afhankelijk van eigen vakkennis, technische bekwaamheid, doorzicht in zaken, durf en doortastendheid. De bloei van hun bedrijf was hun leven, want dit betekende persoonlijke rijkdom en persoonlijke macht.

De uitbreiding van handel en industrie ontmoette in die begintijd echter allerlei moeilijkheden van de kant der regeringen. Koningen en adellijke heren regeerden met absolute macht, terwijl de zich nu krachtig ontplooiende klasse van ondernemers niets in het staatsbestel te zeggen hadden. En ook de geestelijkheid beschikte over een grote wereldlijke macht, zowel op het platteland als in de steden. Het spreekt dus vanzelf, dat de opkomende burgerij een einde aan haar politieke rechteloosheid wilde maken, de macht van het koningschap en van de kerk wilde breken, om zelf de regeringsposten te verdelen. Ze wilde de regeermacht aan zich trekken, zodat alle belemmeringen voor een verdere uitbouw van handel en industrie uit de weg geruimd konden worden. De nieuwe ondernemers hadden een uitbreiding van het spoorwegnet nodig, het graven van kanalen, het aanleggen van havens, liefst met gelden van de staat, in dienst van "het algemeen belang". Daarbij moest de militaire macht in haar dienst komen, om de belangen van handel en industrie te beschermen.

De opkomende bourgeoisie had dus de staatsmacht nodig. Maar niet om het bedrijfsleven zgn. te regelen of te ordenen, niet om beperkende bepalingen voor handel en industrie te maken, maar juist om alle belemmeringen op te ruimen. Ze had geen "gebondenheid" van het bedrijfsleven nodig, maar juist onbelemmerde vrijheid. De staat moest niet ordenend en regelend optreden, maar

hij moest zich juist zo min mogelijk in de leiding van het bedrijfsleven mengen, zodat ruim baan kwam voor de zelfwerkzaamheid der ondernemers, de oprichting van nieuwe bedrijven, de uitbreiding der handelsbetrekkingen. Het was de tijd van de ontplooiing van het "liberale kapitalisme".

Deze strijd tegen de oude machten van adel en kerk was zeker niet gemakkelijk. Deze oude maatschappelijke instellingen konden nog steeds levenskrachten putten uit een meer dan duizendjarige traditie en daarom konden ze pas na een langdurige, heftige strijd vallen. De nieuw-opkomende burgerij moest deze traditie breken door de omvorming van de "publieke opinie", waarbij de leuze van vrijheid, gelijkheid en broederschap een grote rol speelde. Daarvoor had ze ook de burgerrechten nodig, de rechten van het vrij vergaderen, de vrijheid van drukpers en het recht van verenigen. Voor een opkomende klasse, die haar macht in de samenleving nog moet vestigen, zijn deze rechten onontbeerlijk. En juist omdat ze deze rechten voor zich opeiste, speelde ze een revolutionaire rol in het maatschappelijk leven.

Propaganda is een mooi ding. Maar de werkelijke omvormende krachten van het maatschappelijk leven de verandering in het denken van de mensen, liggen toch op ander terrein. Het zijn de nieuwe levensverhoudingen, die het denken van de mensen omwentelen. Onze hele persoonlijke geestelijke bouw is een door en door maatschappelijk product, waarbij de strijd om het bestaan, dat is dus vooral het arbeidsproces, waarin we het grootste deel van ons leven doorbrengen, een overheersende rol speelt. In onze levenservaringen van het arbeidsproces vormen zich een goed deel van onze wensen en verlangens, onze levensdoelen en onze kijk op de maatschappij. Hier ontladen zich voor een goed deel onze vreugde en ons leed; hier wordt een

goed deel van ons gevoelsleven gericht. Voor een uitgroeien der maatschappij is het daarom een gebiedende eis, dat er ruimte is voor een vrije ontlading van de gevormde wensen en verlangens, voor het uitstippelen van de gevormde doelen. Dat betekent tegelijk, dat er ruimte moet zijn voor een brede stroom van organisatorisch vermogen, dat de gevormde doelen in de levenspraktijk kan omzetten. Daarom moet een uitgebreide vrijheid voor geestelijke ontplooiing aanwezig zijn. Ontbreekt deze vrijheid, dan wordt de verdere ontwikkeling geremd, wat dan als maatschappelijke spanningen, als maatschappelijke strijd wordt uitgedragen.

De revolutionaire betekenis van de burgerlijke democratie in die dagen lag juist hierin, dat de door de nieuwe productiewijze opgeroepen geestelijke spanningen op alle gebieden van het maatschappelijk leven zich nu gemakkelijker tot maatschappelijke doelen konden vormen. Er kon over geschreven worden in kranten, boeken en brochures, vergaderingen konden worden gehouden en organisaties voor alle mogelijke doeleinden opgericht. De democratie was niet alleen het naar de stemmen gaan, maar vooral de alzijdige maatschappelijke werkzaamheid buiten de stemmen om. Ruim baan voor het "particulier initiatief" of voor het stichten van allerlei organisaties door de burgerij buiten iedere regeringsbemoediging was de wezenlijke inhoud van de burgerlijke democratie en de motor der ontwikkeling.

De burgerlijke democratie was een wapen in de strijd van de burgerij om tot heersende macht in de staat te worden en haar opvattingen over recht en moraal in de hele maatschappij tot de heersende te maken. Vandaar, dat ze deze rechten in hoofdzaak voor zichzelf opeiste. Ze dacht er niet aan, de burgerrechten van verenigen, vergaderen ook aan de loonarbeiders toe te kennen. Vakver-

enigingen werden aanvankelijk verboden, de opkomende arbeiderspartijen hadden met de grootste moeilijkheden te kampen, doordat voor hen geen vergaderzalen te krijgen waren, terwijl menig socialistisch propagandist in de gevangenis gezet werd wegens een persdelict. En wat het kiesrecht betreft: de arbeiders waren zo goed als uitgesloten van de verkiezingen voor de regerende lichamen.

Deze beperking van de burgerrechten tot de burgerij plaatst de wezenlijke inhoud van de burgerlijke democratie in een helder licht. Deze democratie was een wapen in de strijd om het bestaan van de burgerij, de vergroting van haar macht en rijkdom. Ze voerde deze strijd om het bestaan met haar fabrieken, werkplaatsen en ondernemingen, waar zij zelf de gang van het arbeidsproces in handen had. Hier was zij heer en meester. Maar het kwam er nu nog op aan, het hele maatschappelijke leven naar haar behoeften te richten. Dan pas had ze de volledige beschikking over het arbeidsproces en de winstmakerij. Wie de bedrijven beheerst, moet ook het hele maatschappelijke leven beheersen. De macht in de bedrijven en de macht in de maatschappij behoren bij elkaar. De éne kan niet zonder de andere. Ze vormen samen het hele maatschappelijke arbeidsproces. Daarom was het voor de burgerij een vanzelfsprekendheid, dat de klasse der loonarbeiders met de uitoefening van de burgerlijke democratie niets te maken had, want deze had immers over de gang van het arbeidsproces niets te zeggen! Maar daaruit volgt dan tevens, dat de arbeidersklasse het hele maatschappelijke leven naar haar behoeften gaat richten, zodra ze zich macht over de gang van het arbeidsproces in de bedrijven weet te verzekeren. Gaat de arbeidersklasse hiertoe over, dan ont-

staat een soortgelijke omwenteling der geesten, als vroeger in de burgerij. Dan ontstaat een algemene doordringing van een nieuwe geest in de arbeiders. Wensen, verlangens, doelen, het hele gevoelsleven nemen daarmee een nieuwe richting, een richting van maatschappelijke vernieuwing, die uitmondt in het beheer over de hele maatschappij door de arbeidersklasse. Ongetwijfeld is het een proces, dat zijn tijd eist, maar beginnen de arbeiders met machtsvorming in de bedrijven, dan is het eindresultaat met zekerheid te voorspellen.

- - -

DE SOCIALE
DEMOCRATIE.

De burgerij heeft niet kunnen verhinderen, dat de loonarbeiders zich op den duur toch ook de burgerrechten wisten te verzekeren.

De sociaal-democratische partijen en de vakverenigingen speelden daarbij een belangrijke rol. Naast een verheffing van het levenspeil door stijging van het werkelijke arbeidsloon verbeterde de sociale verzorging door verbetering in de woningbouw, een betere organisatie van de geneeskundige dienst, wetten op de uitkeringen bij bedrijfsongevallen, ziekteverzekering en ouderdomspensioen.

De strijd voor de sociale hervormingen liep in hoofdzaak over de staat. Zodoende stonden de verkiezingen voor de regerende lichamen in het middelpunt van de belangstelling van de politiek-geïnteresseerde arbeiders. Voor verbeteringen binnen de nauwe grenzen van het beroep richtten ze het oog op de vakverenigingen, maar voor de behartiging van de algemene arbeidersbelangen waren de verkiezingen hun wapen. Het ingrijpen in het eigenlijke bolwerk der ondernemers, dus in het beheer van het arbeidsproces,

door de personen zelf was nog niet aan de orde. Het is daarom niet te verwonderen, dat de meerderheid der arbeidersmassa's de wezenlijke betekenis van de democratie in het gebruik van het stembiljet voor de regerende lichamen zag en het tot op de huidige dag ook nog zo ziet. Voor de grote meerderheid van de arbeiders geldt inderdaad de uitspraak van den heer Churchill, dat een goed democraat iemand is, die op de daartoe vastgestelde tijden zijn stembiljet in de verkiezingsbus stopt. Zij zagen en zien nog niet, dat de werkelijke inhoud van de democratie iets geheel anders is, iets, dat feitelijk buiten de stembus ómgaat. Het is de alzijdige werkzaamheid der mensen in het beheer en de uitbouw van het maatschappelijk leven, het verantwoording hebben en aanvaarden voor de gang van het bedrijfsleven en van de maatschappij in het algemeen. Alleen langs deze weg ontstaan mensen met doorzicht, durf en doortastendheid, ontstaan werkelijke persoonlijkheden.

De parlementaire partijen hielpen evenals de vakverenigingen braaf mee aan de vervlakking van de betekenis der democratie. Ze hebben de democratie verlaagd tot het afgeven van een stembiljet. Tenminste voor de arbeiders. Want voor de ondernemers en hun trots intellectuelen had de democratie niet slechts de zin van het afgeven van een stembiljet, maar voor hen betekende ze inderdaad nog verantwoording hebben en aanvaarden, verbetering en uitbouw van het maatschappelijk leven. Voor hen bleef nog steeds de mogelijkheid, de gang van het arbeidsproces te verbinden met de algemene maatschappelijke regelingen. Voor de burgerij bestond de democratie nog werkelijk, de arbeidersklasse was alleen "stemvee", dat alleen een biljetje in de bus mocht stoppen. Voor de arbeidersklasse was de democratie slechts schijn, alleen een uiterlijke

vorm zonder wezenlijke inhoud.

Natuurlijk is het niet toevallig, dat de democratie voor de arbeiders geen wezenlijke inhoud kreeg. Het kwam doordat de socialistische beweging zich niet begaf op het pad, het kapitalisme als zodanig te bestrijden. Ze betwistte niet het beheer over het bedrijfsleven aan de kapitalisten, maar ze bewoog zich op het terrein van verbeteringen binnen het raam van het kapitalisme, de bestrijding van de ergste maatschappelijke misstanden. Daarvoor kon ze samenwerken met allerlei burgerlijke groeperingen en ging ze steeds meer de weg op van de samenwerking tussen kapitaal en arbeid. En eerst naarmate de socialistische beweging op deze weg voortschreed, naar die mate werd ook aan de socialistische arbeidersbeweging de toegang tot de burgerlijke vrijheden geopend. Maar toen was deze beweging voor de bezittende klasse niet gevaarlijk meer. Nu was er dan ook geen aanleiding meer, de vrijheid van drukpers, van verenigen en van vergaderen nog langer aan deze arbeidersbeweging te onthouden. Nu konden de arbeidersvertegenwoordigers dan ook de hoogste posten in de kapitalistische staat krijgen. In Engeland werden verschillende arbeidersvertegenwoordigers in de adelstand verheven en in Nederland werden sommigen begiftigd met de Orde van Oranje Nassau. Welk een democratie, nietwaar? Als de arbeiders en hun vertegenwoordigers dat onder democratie verstonden, dan had de bezittende klasse geen bezwaar hen in deze democratie te betrekken. Maar zichzelf had de democratie voor zichzelf altijd anders begrepen, nml. als de verbinding van het beheer van het arbeidsproces met de algemene regelingen van de maatschappij. En dit liet ze zich onder geen voorwaarde uit de vingers nemen.

DE NEERGANG DER
BURGERLIJKE
DEMOCRATIE.

Ondertussen loopt nu de oorlog ten einde en overal in Europa gaat de strijd om de opbouw van al het vernietigde beginnen. Dat is de opbouw van de materiele productiemiddelen, dus van de fabrieken en de bedrijven. Daarbij voltrekt zich de opbouw van een nieuwe staatsorde, nieuwe regeringen met nieuwe ministers, nieuwe organen om de productie en de distributie vanuit centrale knooppunten te leiden en te beheersen. Het is ook de opbouw van nieuwe partijen en nieuwe vakverenigingen, van nieuwe culturele organisaties van sport, van jeugdbeweging, van onderwijs, van sociale voorzorg in het algemeen. En het meest algemene kenmerk van deze stroom van organisatie is, dat overal de besturen met verstrekkende macht worden be-
reid. Van een inmenging in de gang van zaken door de leden, zal overal zeer weinig sprake kunnen zijn. Macht óver de massa's, het hanteren van de massa's door de weinigen, die aan de touwtjes trekken, zal het beginsel van de nieuwe ordening op alle gebieden van het maatschappelijk leven zijn.

We behoeven dit hier niet te bewijzen, noch de herkomst te verklaren. Immers, iedereen weet, dat de zaken er zó bij staan. We kunnen hier uitgaan van het voor iedereen bekende feit. En het is niet alleen een streven van de grote kapitalisten, die hele bevolkingen naar hun pijpen willen laten dansen, maar ook een zeer groot deel van wat we noemen de "publieke opinie" gaat in deze richting. Nagenoeg de hele illegale pers stelt telkens weer in het licht, dat een "krachtig staatsgezag op politiek en economisch gebied" en grote, centraal-opgebouwde massa-organisaties voor de nieuwe maatschappelijke opbouw onvermijdelijk zijn.

Wie zijn oor te luisteren legt, naar wat in brede lagen van de bevolking leeft, zowel van arbeiders als van ambtenaren, technici, artsen en andere intellectuelen, weet, dat men vrijwel nergens erg gestdriftig is voor deze gang naar centrale machten over de bevolking. Men voelt over het algemeen zeer goed, dat dit alles uitloopt op een onderdrukking der vrije persoonlijkheid, het doden van het individuele geestelijke leven, het lamslaan van de zelfactiviteit op eigen terrein, het remmen van de geestelijke ontwikkeling der massa's. Onder de burgerij weet men heel goed, dat dit alles feitelijk in strijd is met democratische opvattingen omtrent maatschappelijk samenleven. Men weet dus heel goed, dat de nieuwe ordening geen uitbouw van een werkelijke democratie met zich brengt, maar juist haar verschrompeling, haar neergang. De onmondigheid der massa's, niet alleen der arbeiders en boeren, maar evengoed van de kleine burgerij en de intellectuele beroepen, wordt het dragende beginsel, van de komende ontwikkeling.

We moeten ons dus niet voorstellen, dat alle voorstanders en propagandisten van "het sterke staatsgezag" niet weten, dat de grote massa der bevolking tot nummers wordt verlaagd, die geen stem in het maatschappelijk gebeuren heeft en alleen heeft uit te voeren, wat van hoger hand wordt opgedragen. En we moeten ons ook niet voorstellen, dat ze deze toestand zo begerenswaard vinden. Maar zij zijn ervan overtuigd, dat het bedrijfsleven en het maatschappelijk samenleven geordend moet worden en ze kunnen zich dat niet anders voorstellen dan als een heerschappij óver de massa's. Voor hen zijn het de nadelen, die nu eenmaal onvermijdelijk aan de voordelen der ordening verbonden zijn. Daarom moet de dodende werking van het centrale beheer zoveel mogelijk worden bestreden door een uitgebreide volksinvloed

op de besturen der organisaties en op de regeringen door middel van de verkiezingen. Zo zien we overal in Europa een krachtige beweging voor de uitbreiding van het kiesrecht voor de regerende lichamen, een beweging, die voor een belangrijk deel door de intellectuele burgerij wordt gedragen. (In Nederland c.a. door "Het Parool"). Maar wie de wezenlijke betekenis van een democratie heeft begrepen, ziet direct, dat de democratie met deze verkiezingen geen stap naderbij wordt gebracht. Uiterlijk is de verbreding van het kiesrecht een verbreding van de democratie, maar in werkelijkheid drukt het juist uit, dat de basis versmalt, omdat de massa's zelf minder hoeven te doen, naarmate ze de handelingsbevoegdheid op anderen overdragen.

ARBEIDERSDEMOCRATIE.

Zo staan de miljoenenmassa's der arbeidende bevolking der gehele wereld voor een geheel nieuwe situatie. Terwijl ze in waarheid steeds meer van de beslissingen over de gang van het maatschappelijk leven worden afgetrokken, worden ze steeds meer de slachtoffers van de geld- en machtsbelangen der grote kapitalisten en hun politici. En ze zullen de rekening moeten betalen. Maar even zeker is het, dat tegelijk bij de pogingen der kapitalisten om de miljoenenmassa's in hun centrale greep te krijgen, volkomen nieuwe opvattingen gaan ontstaan omtrent een nieuwe, wordende democratie. Deze opvattingen zijn er al. Nog slechts hier en daar, nog verdwijnend klein, gerekend naar de miljoenen, die er mee doortrokken zullen worden.

De lessen, die we uit het jonge, liberale kapitalisme gekregen hebben omtrent de democratische werkzaamheid van de nog jonge burgerij

zijn ons niet onopgemerkt voorbijgegaan. We weten, dat het geheim der democratie niet ligt in de verkiezingen voor de parlementen, maar dat het de alzidige activiteit der burgerij in de zelfstandige vorming van het maatschappelijk leven was. Langs deze weg verzorgde zij haar levensbelangen. Een democratie voor de miljoenenmassa's kan daarom alleen betekenen, dat deze de maatschappij gaat richten naar háár belangen, zelf alle mogelijke organisaties scheppen, zoals die voor haar doeleinden en belangen noodzakelijk zijn en deze organisaties ook zelf beheren. Juist in deze tijd van bittere nood, waarin de bezittende klasse haar vernietigde rijkdommen wil opbouwen, lopen de belangen van de bezittende klasse en die van de miljoenenmassa's ver uiteen. Wij hebben geen behoefte aan nieuwe vestingwerken, zgn. om de vrede in de toekomst te verzekeren, maar wij hebben in de eerste plaats behoefte aan een snelle uitbouw van de productie van verbruiksgoederen, aan kleding, behuizing, voeding. Een arbeiderspolitiek zou deze tak van productie als centraal uitgangspunt nemen voor de nieuwe opbouw van het industriële apparaat. Alles zou daarop worden gericht. En het is zeker, dat de bezittende klasse dit niet zal doen. Ze heeft ons nu reeds de opbouw van een nieuw militair apparaat beloofd, een "krachtige staat" met een uitgebreide politiemacht, om haar gezag tegenover de massa's te handhaven. Alleen reeds door de nieuwe opbouw van haar machtsapparaat óver de bevolking zal een aanzienlijk deel van onze arbeid en van de zo nodige grondstoffen verslonden worden. Het is geen productie voor het leven van de massa's, maar voor haar dood. Zo is het meester worden over de bedrijven, wat daar gemaakt wordt, waartoe het dient en waar het heen gaat voor de arbeidende massa's van levensbelang.

Maar ook voor de hele maatschappelijke inrich-

ting lopen de belangen van de arbeiders en van de bezittende klasse ver uiteen. Wanneer de bedrijfspersonen zich met de productie en distributie bemoeien, eist dat een zeer grote organisatorische werkzaamheid, waartoe gelegenheid tot vergaderen nodig is. De arbeidersklasse heeft goede vergaderingsgelegenheden nodig, een grote massa van ruime, goed ingerichte zalen. De bezittende klasse heeft deze niet nodig en zal ze dus ook niet laten bouwen. Voor de arbeiders een levensnoodzaak, voor de bezittende klasse hoogst schadelijk. De arbeiders, meester over het maatschappelijk leven, hebben belang bij goed onderwijs voor de brede massa's, dat is levensbelang. De bezittende klasse heeft alleen gehoorzame dienaren nodig, die hoogstens wat lezen en schrijven kunnen. Voor de kleine minderheid van goed geschoold personeel heeft ze wat vakscholen nodig, die ze dan ook wel zal verzorgen. Maar met een brede algemene ontwikkeling der massa's heeft dat niets te maken. De arbeidersklasse heeft belang bij ontwikkeling en ontspanning in het algemeen, maar voor de bezittende klasse zijn dat alleen maar "onkosten", waarvan ze liefst zo goedkoop mogelijk afkomt, omdat dit alles in laatste instantie een korting op haar eigen rijkdommen is. Voor de arbeidende massa's dus een levensbelang; voor de bezittende klasse een schadepost.

Zo ontwikkelt zich een heel andere wereld, naarmate die door de bezittende klasse of door de arbeiders wordt beheerd. En het is wel duidelijk, dat zulk een arbeiderswereld alleen gedragen kan worden door de wil en de geestkracht van de hele bevolking, door de zelfactiviteit der arbeidende massa's. Hier gaat het niet meer om het lid zijn van een hervormingspartij of van een vakbeweging. Hier gaat het om de samenwerking van de brede massa in al haar schakeringen,

die het slechts op één punt onherroepelijk eens moeten zijn: dat is, dat zij allen tesamen als verenigde bedrijfspersonen langs democratische weg dat is langs de weg van het gemeenschappelijk overleg, de bonte schakering van het maatschappelijk leven moeten vormen. Dan treedt voor het eerst in de geschiedenis der mensheid de klasse der loonarbeiders als georganiseerde klasse op, waarbij de andere sociale lagen in het kielzog worden meegezogen, naarmate de loonarbeiders hun macht in de bedrijven en in het maatschappelijk samenleven weten te doen gelden.

Dat is dan een democratie, waarbij het geven van een stembiljet alleen maar iets belachelijks is. Het is de verbinding van het beheer over het bedrijfsleven met de algemene maatschappelijke regelingen. Daar moeten we heen. En daar gaan we tenslotte ook heen. Maar de weg is nog lang, omdat de massa der arbeiders nog bevangen is in de stembusmentaliteit als erfenis van een voorbije tijd. De brede massa's moeten nog leren, dat dat ze aan de gebruikelijke burgerlijke democratie niets hebben en dat ze voor andere doeleinden ook andere middelen nodig hebben. Zoals de burgerij háár vormen van democratie schiep naar háár levensbehoeften, zo moet ook de arbeidersklasse zelfstandige vormen van democratie ontwikkelen, waarbij niet het parlement, maar de bedrijven in het middelpunt staan.

Zo staat de arbeidersklasse op de drempel van maatschappelijke vernieuwing. De strijd om de nieuwe vormen van democratie gaat weldra beginnen en ieder stukje strijd, dat in deze richting gaat, moeten we begroeten en koesteren als kostbare aanwinst in de geestelijke omverming. Daarom ligt de wezenlijke taak van een nieuwe arbeidersbeweging in het helder uitdragen van de beginselen van een nieuwe arbeidersdemocratie,

gegrondvest op de bedrijfspersonelen en arbeidersraden. Dat is op de nieuwe opvatting van wat de georganiseerde klasse is.

-- --
-- --
-- --

Het maandschrift "Spartacus", dat sinds 1940 uitgegeven wordt, verschijnt regelmatig op de 15e van iedere maand.

Wij wijzen onze lezers en vrienden op onze wekelijks verschijnende "Spartacus" Actuele Berichten, die kosteloos verspreid worden.

Behalve de bovengenoemde periodieken werden door de Communistenbond "Spartacus" tot nu toe twee brochures, nml. "De Perspectieven van het Imperialisme" (December 1943) en "De Strijd om de Macht" (Augustus 1944) uitgegeven. Beide brochures zijn op het moment uitverkocht, maar zullen binnenkort opnieuw verschijnen. Een derde brochure "Het Proletariaat aan de Macht" verschijnt eveneens binnen korte tijd.

Er wordt een dringend beroep op onze lezers en vrienden gedaan ons werk door bijdragen aan ons persoons te steunen.